

Alexandru FURTUNĂ

CONSIDERAȚII CU PRIVIRE LA ORIGINEA ȘI ARIA DE RĂSPÂNDIRE A UNOR PROPRIETĂȚI LAICE DIN ȚINUTUL IAȘI (II)

Rezumat

Considerații cu privire la originea și aria de răspândire a unor proprietăți laice din ținutul Iași (II)

Studiul de față este elaborat în baza unor documente incluse în prestigioasele culegeri de documente cum ar fi: *Documenta Romaniae Historica. A. Moldova; Documente privind istoria României. A. Moldova; Documente privitoare la istoria Moldovei în secolul al XVIII-lea; Moldova în epoca feudalismului* etc. Astfel, au fost cercetate anumite aspecte ale problemei cu privire la originea și aria de răspândire a unor proprietăți laice din ținutul Iași. Este vorba de proprietățile stăpânite de influentele familii de boieri Ureche și Cantacuzino, dar și de familii mai puțin influente: Moimăscul și Ponici. Ca urmare a investigațiilor efectuate, am putut constata că proprietatea deținută de familiile nominalizate a fost obținută pe diferite căi: prin moștenire, prin danie, schimb și cumpărătură. Cele mai multe sate și părți de sate le-au stăpânit în ținutul Iași familiile Cantacuzino (circa 30) și Ureche (circa 10). Proprietatea familiilor Ureche, Cantacuzino, Moimăscul și Ponici a fost răspândită pe ambele maluri ale râului Prut, precum și ale afluenților săi de dreapta și stânga (Ciuhur, Căldărușa, Rezina, Răchitna Nouă, Brătuleni, Sturhuci, Vladnic, Nârnova etc.).

Cuvinte-cheie: domn, boier, dregător, danie, moșie, moștenire, vânzare-cumpărare, schimb.

Резюме

К вопросу о происхождении и территории распространения светской земельной собственности в Яском цинуте (II)

Настоящая статья написана на основе документов, которые включены в престижные сборники: *Documenta Romaniae Historica. A. Moldova; Документы, касающиеся истории Румынии. А. Молдова. Документы, касающиеся истории Молдовы в XVIII в.; Молдова в эпоху феодализма* и др. Таким образом, был исследован ряд аспектов, связанных с происхождением и территорией распространения светской земельной собственности в Яском цинуте. Речь идет о собственности, принадлежавшей известным и влиятельным боярским родам Уреке и Кантакузино, а также менее известным – Моймэскулу и Пониц. Вследствие проведенных исследований автор смог констатировать, что собственность вышеназванных бояр была приобретена разными путями: по наследству, в форме дарения, посредством обмена и купли-продажи. Большинство сел и частей сел принадлежали боярским родам Кантакузино (приблизительно 30) и Уреке (около 10). Собственность родов Уреке, Кантакузино, Моймэскулу и

Пониц была распространена по обеим сторонам Прута, а также по берегам правых и левых притоков этой реки (Чухур, Кэлдэруша, Резина, Рэкитна Ноуэ, Брэгутль, Стурхучь, Владник, Нырнова и др.).

Ключевые слова: господарь, боярин, должностное лицо, дарение, поместье, наследство, купля-продажа, обмен.

Summary

Considerations regarding the origin and the area of spreading of secular properties in the Iasi region (II)

This study is developed based on documents included in prestigious collections: *Documenta Romaniae Historica. A. Moldova; Documents on the history of Romania. A. Moldova; Documents on the history of Moldova in the XVIII century; Moldova in the era of feudalism*, etc. Thus, aspects related to the origin and the territory of spreading of secular property in Iasi County are investigated. It is about the properties possessed by influential boyar families, Ureche and Cantacuzino, and by less influential families, Moimăscul and Ponici. Following the investigations, we state that the property owned by the above-mentioned families was acquired in various ways: by inheritance, in the form of donation, through exchange and purchase-sale. Most of the land in villages and parts of villages in Iasi belonged to the boyar families of Cantacuzino (about 30) and Ureche (about 10). The property owned by the families Cantacuzino, Ureche, Moimăscul and Ponici laid along both banks of the Prut river, as well as its right and left tributaries (Ciuhur, Căldărușa, Rezina, Răchitna Nouă, Brătuleni, Sturhuci, Vladnic, Nârnova, etc.).

Key words: lord, boyar, governor, donation, estate, inheritance, sale – purchase, exchange.

1. Proprietatea familiei Vânculeț

Până la noi a ajuns „un zapis (din 20 septembrie 1636 – A. F.) a lui Vasile Sturza, zăt (ginere, cumnat ? – A. F.) lui Mirăuți, i cu niamurile sale, prin care au vândut sat(ul) Părucenii, ci s-au chemat mai înainte Stancăuții, lui Irimie Vânculeț vor(nic)” [5, p. 573]. De rând cu Părucenii, Ieremia Vânculeț a deținut și alte proprietăți. Anumite informații, în această privință, găsim într-o carte domnească de întăritură (de la 28 mai 1642) eliberată de Vasile Lupu. Astfel, domnul Vasile Lupu spune: „...am dat și am întărit boierului domniei mele Eremii Vânculeț vornicului de poartă pre a lui drepte ocini și cumpărături, dintru a lui drepte și adivărate dresuri ce au avutu el de la alți domni ce au fost mai nainte de noi, satul Brănișterii,

unde au fostu casa lui Boldor vistieriu, și niști vii din Soltănești, care acele sate di mai sus scrisă Părăucenii la Buzocea ce să numescu Brănișterii și satul Boldureștii și cu acele vii din Soltănești i-au fostu lui dreaptă cumpăratură de la Mirăuță Hraniță și de la ficiorii lui și de la nepoții lui, drept 100 ungurești și drept 100 stupi.

Iar hotarul acelor sate începe din vale Nărnovii de cătră Pâncești (...). Ieremia Vânculeț mai cumpără și câteva prisăci [8, p. 409-410].

La **17 iunie 1645**, domnul Vasile Lupu „întărește stăpânirea lui Irimie Vânculeț șatr(ar) pe sat Părăucenii, ci-au avut baștină i cumpărături”. La 25 iunie, același an, domnul Vasile Lupu „întărește stăpânire lui Irimie Vânculeți șatr(ar) pe 2 sati, Brănișterii i Boldureștii” [10, p. 87, 91]. Așadar, în prima jumătate a secolului al XVII-lea, neamul Vânculeț a stăpânit în țin. Iași satele Părăuceni, Boldurești, vii din Soltănești, prisăci.

Irimia Vânculeț a fost căsătorit, conform lui N. Stoicescu, cu Ilina, sora lui Gheorghită Șeptelici [26, p. 455]. Vânculeții e posibil să fi fost înrudiți și cu Miereuță (Hraniță). Miereuță era fiul lui Hraniță și nepotul lui Năvrăpescu cel bătrân; cumnat cu Apostol mare armaș (...). Fiul său, Vasile, era căsătorit cu fiica lui Gorgan pitar; o fiică, Safta, era căsătorită cu Alexandru Costin mare postelnic; altă fiică, Maria, era căsătorită cu Pavel Ciocârlan, mare vornic [26, p. 416-417].

2. Proprietatea Șoldăneștilor

La **8 iunie 1637**, urmașii marelui logofăt Pătrașcu Șoldan împart averea părintească. Ei spun: „Noi, Dumitrașco Șoldan vel dvornic și Toader Șoldan și fetele surorii noastre Candachie, giupâneasa lui Bucioc ce au fost dvornic, Alexandra giupâneasa lui Mălăiu vistiarnic, și Catrina, giupâneasa lui Iordachi vistiarnic, și sora noastră, Tudosca, giupâneasa lui PISOȘCHI, și sora noastră, Anghelina, giupâneasa lui Constantin Stârce pârăcalbul, și sora noastră, Tofana, giupâneasa lui Racoviță Cehan logofăt, însune noi, de bunăvoia noastră ni-am tocmit și ni-am împărțit ale noastre drepte ocine și moșii ce am avut de la părinții noștri Pătrașcu logofăt (...).

Iar în parte lui Toader Șoldan s-au venit Șoldăneștii și Broștenii, la Suceavă, și **parte din Cotuzăni, ce să vă alege ce este în ținutul Iași, pe Prut** (subl. n. – A. F.), și parte din Vartici, ce să vă alege, de la Cârliștură, și giumătate de Scortăști, la Lăpuș<na> (...). Deci, de acum înainte, niciunul dintre cești frați să n-aibă a mai mesteca și a mai strâca această tocmală a noastră, nici dinioară, în veci” [6, p. 116].

Pătrașco (Șoldan), după cum scrie și N. Stoicescu, a avut următorii copii: Dumitrașco Șoldan, mare vornic; Toderașco (cel căruia i-a revenit o parte din

Cotuzăni – A. F.), vornic de Botoșani; Catrina, căsătorită cu Iordache Cantacuzino, mare vistiernic; Alexandra, căsătorită cu Simion Mălăi, mare vistier; Anghelina, căsătorită cu Constantin Stârcea, pârăcalb; Tofana, căsătorită cu Ionașco Cehan (Racoviță), mare vornic; Todosca, căsătorită cu Pisoschi; Candachia, căsătorită cu Coste Băcioc, mare vornic (...).

Dumitrașco Șoldan, fiul lui Patrașco Șoldan, mare logofăt, era căsătorit cu Safta (Elisafta), fiica lui Caraiman, mare paharnic, și sora lui Dumitru Buhuș, mare vistier; cumnat cu Coste Băcioc, mare vornic și rudă cu Vasile Lupu, Savin Prăjescu, mare vornic, și familia Ciogolea (...). Copii: Vasile mare jitnicer, Ștefan postelnic; Alexandra, căsătorită cu Ursachi mare vistier [26, p. 425, 447-448].

3. Proprietatea familiei Roșca

La **12 septembrie 1637**, mai mulți boieri cu dregătorii însemnate, fac o scrisoare prin care mărturisesc „cum au venit înaintea noastră ceastă fămee, anume Marușca, și fata ei, Vărluga, fata Todosiei, nepoata lui Roman, strenepoata... din Brătuleni, den ținutul Iașilor, de nim(e) nevoit(ă), nici asuprit(ă), de au vândut a sa dreaptă moșie din sat din Brătuleni, ce mai sus scrie, de ținutul Iașilor, cât să vă alege partea ei dintr-acel sat, dreptu treidzeci de taler(i) de argint. Această ocin(ă) și moșie au vândut riiatenului nostru, lui Vasile Roșcăi vornicului de gloat(ă)”.

Aceasta era doar o scrisoare de mărturie, neavând consecințe juridice. Cuvântul decisiv cu privire la legiferarea proprietății cumpărate și, implicit, facerea dreselor domnești, aparținea domnului Țării Moldovei. Astfel, la **13 noiembrie 1638**, domnul Vasile Lupu spune: „Pentru aceea și domnia mea, dacă am văzut tocmeala de bunăvoie și plata deplină și noi, de la noi, încă am dat și am întărit boierului nostru mai sus scris, Vasile Roșca vornic, această înainte zisă parte de ocină din satul Brătuleni, ca să-i fie lui și de la domnia mea dreaptă ocină, și cumpăratură, și uric, neclintit niciodată, în vecii vecilor. Și altul să nu se amestece înaintea acestei cărți a noastre” [6, p. 171, 468].

La **24 octombrie 1644**, vornicul de gloată Vasile Roșca cumpără, de la Gârlea din Mărăști și fiii lui, „dreapta lor ocină și dedină din satul Brătuleni, care este în ținutul Iași, dintr-un stâlp care se numește al Urichiștilor, a treia parte (dintr-un bătrân – A. F.), cu tot venitul” [9, p. 424].

Vasile Roșca, care a deținut dregătorii înalte (mare armaș, mare medelnicer etc.), era fiul lui Ion Roșca vornic; căsătorit cu fiica (?) lui Cârstea vornic. Vasile Roșca a avut următorii frați: Gheorghe spătar, Irimie, Damian și Mărica.

1. Constantin era ginerele lui Ionașco Ghenghea mare logofăt. Fiica sa, Tofana, a murit la 1 august 1616; o altă fiică, Nastasia, a fost căsătorită cu Vasile

Mălai vornic de poartă.

2. Gheorghe a fost căsătorit cu Safta, sora lui Miron Barnovschi [26, p. 434-435].

Așadar, Roșculeștii erau înrudiți cu familiile de dregători Ghenghea, Mălai, Cârstea, precum și cu familia domnitoare Barnovschi.

4. Proprietatea vistiernicului Toader Boul

La **6 mai 1640** este întocmit un „Izvod de urice <ce> sântu la dumneii, Marie Stolniceasa (soția lui Toader Boul – A.F.) pe ocinile dumisale răpăusatului Toader Boul vistiernic”. Conform acestui izvod, Toader Boul a stăpânit în ținutul Iași satele Lațicani și Căcărădzeni [7, p. 366-367]. Toader Boul vistier (II) a fost căsătorit, după cum scrie N. Stoicescu, cu Agafia Prăjescu (prima soție? – A.F.). Era fiul lui Cârstea, descendent din boierul Dragoș Boul din secolul al XV-lea, iar mama sa, Nastasia, nepoata lui Cosma Șarpe mare postelnic. El a avut mai mulți frați: Gavril diac, Pătrașco, Dumitru, Ionașco, Antimia și Eufrosina (...). Copii: Todasia, căsătorită cu Patrașco Ciogolea mare stolnic; Safta, căsătorită cu Gheorghe Ștefan; Parascovia, căsătorită cu Seachil comis; Maria, căsătorită cu Nicolachi Ralli mare stolnic; Pătrașco și Ștefan (...). **Pătrașco** era ginerele lui Ștefan Tomșa voievod; cumnat cu Radu Leon vodă, care îl ia în Țara Românească (...). O fiică a sa, Ana, căsătorită cu Ilie Șeptelici mare vornic. Ștefan era căsătorit cu Ruxandra (...). Copii: Dumitrașco logofăt II (1667–1668 și 1673); Iftimia, căsătorită cu Ionașcu Tălmaci mare paharnic; o fiică a lui Dumitrașco, Agafița, era căsătorită cu Preda Palade mare stolnic; Dumitrașco era văr cu Alexandru Buhuș hatman [26, p. 352-353].

Așadar, familia Boul era înrudită cu familiile Prăjescu (?), Șarpe, Ciogolea, Seachil, Kalli, Tălmaci, Palade, Buhuș, Șeptelici, precum și cu familiile domnitoare Gheorghe Ștefan și Ștefan Tomșa.

5. Proprietatea familiei Iorga (Iurga)

La **18 aprilie 1642**, înaintea mai multor boieri care dețineau dregătorii importante, au venit „Tofana fata Nastasiei, nepoata lui Bucium vornicul, și cu ginerele său, cu Arhip, de a lor bunăvoie, de nime nevoiți, nici asupriți, și au vândut a lor dreaptă ocină și moșie, ce au avut ei de pre moșu-său Bucium vornicul, giământate de sat de Găureni, partea den gios, ce iaste pre apa Prutului, în ținutul Iașilor, den vatra satului și den câmpu și den tot vinitul. Acea au vândut fratelui nostru Iurgăi cămărașul, dreptu o sută și cindzeci de lei bătuți”. La **18 mai, același an**, vânzătorii și cumpărătorul se prezintă și în fața domnului Vasile Lupu. Domnul decide; „Deci noi, dacă am văzut, între ei, a lor tocmeală de bunăvoie și plată deplină, de asemenea și de la noi am dat și am întărit mai sus scrisului nostru boier Iurga cămăraș acea înainte spusă jumătate de sat Găureni, în ținutul Iași,

să-i fie și de la noi dreaptă ocină, și cumpărătură, și uric și întărire, cu tot venitul” [8, p. 367, 400]. La **21 octombrie 1646**, marele postelnic Iorga, cumpără și cealaltă jumătate de sat din Găureni, de la strănepoții bătrânului Stoian (Procelnic – A.F.) [10, p. 446].

Marele postelnic Iorga n-a avut copii. După decesul său, Găureni rămân în grija surorii Alexandra. La **20 martie 1666**, Alexandra și soțul ei Golea(m) ușerul, dau și dăruiesc satul Găureni feciorilor (Alexandru și Iliăș) marelui postelnic Stamati. La **21 martie 1666**, domnul Gheorghe Duca întărește dania respectivă [23, p. 146-155].

La **4 octombrie 1712**, Maria, logofâteasa răposatului Dumitrașcu Ceaurul, zălogește lui Sandul neguțătorul întregul sat Găureni, pe Prut, țin. Iași, pe care-l avea de la tatăl ei Stamate postelnicul, pentru o datorie de 114 lei, în afară de ceara pe care i-a dat-o. Îi dă uricile și zapisele moșiei ca să o stăpânească, dacă nu-și va plăti datoria. Dacă fiii ei vor avea bani, să răscumpele satul. O mențiune din prima jumătate a secolului al XIX-lea arată că s-a pus vade (termen – A. F.) peste 10 ani și, nedând nimeni bani, a rămas moșia lui Sandul Adam [2, p. 30].

În afară de Găureni, credinciosul jupân Iorga cămăraș cumpără (la **26 noiembrie 1642**) de la nepoții lui Mihăilă Ciurei (Ciurea) „dreapta lor ocină și dedină, a patra parte din satul Ciurești, ce este în ținutul Iași, la gura Delei, unde cade Delea în Prut, din vatra satului și din câmp și din tot venitul” [8, p. 501-503]. În anii următori, marele vistiernic Iorga cumpără și alte părți din satul răzeșesc Ciurești (îmbla pe trei bătrâni – A. F.), precum și din Ungheni (vezi documentele din 8 martie și 20 decembrie 1643, 25 și 26 martie 1644) [9, p. 43-44, 196-199, 239-241].

În scurtă vreme, Iorga cere să-i fie hotărnicite noile proprietăți. Detaliile privind stabilirea hotarelor satelor Ciurești și Ungheni le găsim într-o carte domnească (din **3 mai 1644**) eliberată de Vasile Lupu. Astfel, domnul dă de știre: „Iată a venit înaintea noastră și înaintea boierilor noștri moldoveni, mari și mici, credinciosul și cinstitul nostru boier, Iorga mare postelnic, și a cerut de la noi hotarnici, ca să-i hotărască și să-i aleagă hotarul satelor sale, ce le-a avut dreaptă cumpărătură, anume Ciureștii și Unghenii, ce sunt în ținutul Iașilor.

Iar domnia mea și cu tot Sfatul nostru am socotit și am ales pe boierii noștri credincioși, Racoviță Cehan fost logofăt și pe Matiaș Sturdzea jitnicer, și i-am trimis acolo, ca să aibă a căuta și a alege și a hotărâ, precum vor afla mai cu dreptate cu sufletele lor.

Și boierii noștri mai sus scriși, mergând ei acolo, la acele sate de mai sus scrise, și cu mulți oameni buni, megieși de prin prejur, anume (...) și au ales și au hotărât dinspre alte hotare ale satului. Și se înce-

pe hotarul satului Ciureștilor mai jos de Țuțora, din Movila Săpată, locul drept până la Valea Rusului, la o piatră, ce a fost pusă demult de Stroici logofăt, iar mai sus dinspre Ungheni, din capul ieșiturii, locul drept până la un stâlp de piatră, ce a fost pus mai înainte de boierul nostru, Neaniul vornic de poartă. Iar hotarul satului Unghenii începe de la o piatră dinspre Găureni, locul drept până la Movilă Mănei, iar din alte părți să fie după hotarul cel vechi, pe unde din veac au folosit” [9, p. 302-303].

Deci, înainte de a fi stabilite hotarele, persoana interesată se adresează nemijlocit domnului Țării Moldovei. Ca urmare, domnul și Sfatul domnesc aleg persoane de încredere care sunt trimise la fața locului. Persoanele de încredere, la rândul lor, după ce strâng oameni buni și megieși, purced la stabilirea hotarelor. Și, în cele din urmă, domnul întărește proprietatea hotărnicită.

Ulterior, satul Ciurești și unele părți din Ungheni sunt vândute fostului armaș Carp Lungul. Drept urmare, la **2 martie 1657**, domnul Gheorghe Ștefan dă și întărește „acestui boier al nostru Carp Lungul, fost armaș, satul, anume Ciurești, ce-i din ținutul Iași, unde dă Deală în Prut, și cu parte de ocină dinspre Ungheni, ce s-a ales și s-a stâlpit dinspre alți răzeși, o parte a lui Iorga, fost postelnic, și cu iazuri cu pește, și cu lacuri și cu prisacă gata, și cu fânațe și cu tot venitul, ce se va alege din părțile de ocină a lui Iorga postelnicul, pentru ce a dat boierul nostru mai sus zis, Carp Lungul, fost armaș, lui Iorga postelnicul cincizeci de boi de negoț, și cincizeci de vaci cu viței, și șaptesprezece vaci grase, pentru acel sat Ciurești și pentru acele părți de ocină de la Ungheni” [22, p. 270].

Deci, scrie Gh. Ghibănescu, Carp Lungul i-a dat lui Iorga postelnicul 117 capete de vite. Gh. Ghibănescu a calculat că o vită ar fi costat „ceva ca la 4 galbeni una cu alta, sau câte 6 lei” [19, p. 242-244].

La **2 octombrie 1666**, conform unei cărți de judecată, domnul Iliș Alexandru adjudecă fostului jîtnicer Stoca (Știuca – A.F.) o parte de ocină în Ungheni, primită în schimbul unei părți din satul Ciurești, în ținutul Iași, care îi aparținea. La **12 octombrie 1667**, același domn poruncește ca partea respectivă să fie hotărnicită [23, p. 167-171, 201-203].

La începutul secolului al XIX-lea, conform unui zapis (din 28 octombrie 1801), Unghenii și seliștele Ciurești și Găureni erau stăpânite de Panait Costandin, biv vel sulger, fiul răposatului Costandin neguțitorul. În zapis se precizează că respectivele proprietăți „să începu de iasta parte de Prut, din Drumul Măjilor, și mergi în lung, piste apa Prutului, și pe părău Delei, până undi agiungi în moșie Oișenii și altile, având pe dânsa (pe moșie – A. F.) sat cu lăcuitori și cu bisărică, casă de așazare i moară de cai în sat, doă

crâcime, una în sat și alta la drum, Prutețul cu baltă de pești, iaz pe apa Delei ezit gata, cu fânațu îndesul și cu locuri de imaș”. Din cauza datoriilor, Panait Constantin este nevoit să-și scoată proprietatea de vânzare la sultan-mezat („să strige la sultan-mezat pe toati ulițiile oraș(u)lui și în Divanu gospod, în curgere de 40 zile”). Prețul cel mai de pe urmă și mai bun l-a dat postelniceasa Elenco Carage, intrând astfel în posesia moșiei respective [13, p. 46-47].

Familia Iorga a avut proprietate și în Bândești, Berești, Unghiul. Proprietatea respectivă a aparținut, la începuturi, neamului Bânda. Astfel, conform unui suret de pe alt suret (din **13 martie 1587**), înaintea domnului Petru Șchiopul au venit o parte din „strănepoți(i) Bândii spăt(ar), de nime siliți, și au vândut a lor dreaptă ocină și moșie, un sat piste Prut, anume Bândeștii și doaa cuturi pe din sus de Bândești, care acum să numesc Turbureștii, din dires de întăritură, ce-au avut moșul lor Bânda spăt(ar) de la bătrânul Ștefan v(oie)vod și dires de întăritură ce-au avut moașa lor Drăgălina ot Alexandru vof(ă), acelea au vândut credincioasă-i slugii noastre, lui Gavrilaş pisar drept noaă sute zloți tătărăști”. În același timp, alți strănepoți ai spătarului Bânda, „o seliște anume Berena, care acmu să numesc Berești și Unghiul cu meri(i) și pomăt peste Prut, aceea au vândut slugii noastre, lui Gavril pisar” [4, p. 202-203].

La **4 iulie 1640**, nepoții și strănepoții lui Gavril Borvină (pisar – A. F.) etc. „au vândut a lor dreaptă ocină și moșie ce-au avut moșii lor, ce mai sus-scrie, den uric ce au avut moșii lor de la Ion vodă, ficiorul lui Ștefan vodă, giunăta de sat de Berești(i), ce sântu pre Prut, în ținutul Iașilor, cu bălți de pește și cu tot vinitul; aceea au vândut dumisale fratelui nostru, **Iurga cămărașul** și lui Dumitru Roșca vornicul de Botășeni, și lui Vișan vornicul de târg de Iași(i) (...). Însă dumnealui **cămărașul Iurga să fie sângur pre giunăta de acea giunăta de sat, de Berești(i)**, iar Dumitru Roșca și Vișan să fie amândoi pre giunăta-te”. Iurga cămărașul mai cumpără și a patra parte din Berești „pre de îmbe părțile de Prut” [7, p. 389-391].

La **6 iunie 1641**, vornicii Dumitru Roșca și Vișan „au vândut dreapta lor ocină și cumpăratură, toată partea lor, câtă au ei în satul Berești, ce este în ținutul Iași, pe râul Prut, din vatra satului, și din câmp, și din bălți cu pește și din tot venitul. Acea au vândut-o credinciosului nostru boier Iurga cămăraș” [8, p. 140].

La **25 mai 1642** a fost ales „hotarul Bereștilor despre acele hotar(e) (Mânzești, Găureni, Folfăești – A. F.) pre hotarul cel bătrân și pre semnele cele bătrâne, pre unde au fost de vac”. Ca urmare, domnul Vasile Lupu a dat și a întărit lui „Iurga cămărașul cel mari, pre aceea ce mai sus iste de să grăiește, satul Berești, la Prut, în ținutul Iașilor” [8, p. 407].

La **2 martie 1646**, nepoții și strănepoții bătrânului Purece, a Urătei, ai lui Călin, a Neagăi, „au vândut a lor dreaptă ocină și dedină, tot satul Puriceni cu Berești, ce sunt pe Jijia, sub Stâncă, în ținutul Iașilor, între Popricani și înspre Ionășeni, cu vad de moară, și cu loc de iaz în Jijia, și cu bălți cu pește, și cu fânețe și cu tot venitul. Aceea au vândut-o ei credinciosului nostru boier, Iurgachie (Iorga – A. F.) mare vistiernic, pentru trei sute și cincizeci taleri de argint” [10, p. 244-245].

La **13 noiembrie 1660**, Sava, mitropolitul Sucevei, Racoviță Cehan, mare logofăt; Toma Cantacuzino, mare vornic al Țării de Jos, și alți boieri fac cunoscut că Alexandra, stolniceasa răposatului Iorga (corect: sora lui Iorga – A. F.), fost mare stolnic, cu feciorii ei, Toderășco și Maria și alții, au dăruit nepoatei lor, Arhonda, jupâneasa lui Miron fost vameș, siliștea Berești de pe Prut, țin. Iași, cu bălți de pește [1, p. 144-145].

Așadar, în prima jumătate a secolului al XVII-lea, neamul Iorga (Iurga) a stăpânit în ținutul Iași satele Găureni, Ciurești, Ungheni, Berești pe Prut și Jijia, Bândești, Puriceni.

Întă ce scrie N. Stoicescu despre această familie: „Iorga, grec; văr cu Vasile Lupu; căsătorit cu Ecaterina, fiica lui Trufanda mare vistiernic (...). A avut trei surori: Creața (Gherața), Zamfira și Alexandra, care, în 1660, își împărțeau moșiile rămase de la fratele lor, făcând „un jac și o risipă în ocinile lui, de vindea care cum putia, și cu preț și fără preț” [26, p. 410].

6. Proprietatea lui Condrea Bucium mare vornic

Condrea Bucium a stăpânit în ținutul Iași o jumătate din satul Stețcani, cumpărată de la nepoții lui Maxim șetrarul. La **20 iunie 1642**, jumătatea respectivă este vândută jîtnicerului Grama. Vânzătorii sunt „Arhip, cu femeia mea, Măricuța, fata Tofanei, nepoata Nastasiei, strănepoata Condrii lui Bucium vornicului” [8, p. 421].

Bucium Condrea era căsătorit, conform lui N. Stoicescu, cu Antemia (? – A. F.), strănepoata lui Ilieș Saulea și a lui Procelnic, și cu Marinca (...). Copii: Grigore staroste de Putna (1619), Vasile pârăcalab de Roman (1623), Anghelina, Nastasia, Cârstina, Tofana, căsătorită cu Vitold Mărășeanu logofăt și Axinia. Grigore a avut un fiu, Lupașco stolnic, al cărui fiu, Gavril, a fost mare medelnicer în secolul al XVII-lea. Lupașco era căsătorit cu Antemia, fiica lui Voruntar Prăjescu (...). Jîtnicerul Grama, care cumpără o jumătate din Stețcani, era înrudit cu familia Prăjescu. Este vorba de fiica lui Grama, Safta, căsătorită cu Grigore Prăjescu mare clucer [26, p. 296-297, 355, 427-428, 429, 404].

7. Proprietatea lui Caceaune (Pană neguțitorul)

La **10 februarie 1643**, Gheorghe Grecul din Bășeni, având la mână cinstita carte a domnului Vasile

le Lupu, a ales părțile lui Pană neguțitorul deținute („din cumpărătură”) în satul Căndești, ținutul Iași. Căndești, la **10 mai 1841**, era într-un hotar cu Perienii, Ostopcenii, Cucorăanii și Șătrărenii [9, p. 28, 300]. La **6 martie 1645**, „Petre, ficiorul lui Gligorie din sat din Căndești, însumi pre mine mărturisescu cu acestu zăpis al meu, de nime nevoit, nici asuprit, ce de bunăvoia mea, am vândut o parte de ocină de sat din Căndești, din giurămate de sat a cince parte, ce mi-i partea mea, din câmpu, și din vatra satului, și dintr-apă și din tot venitul satului, o am vândut lui Pană staroste de neguțitori, dreptu 30 de galbini, bani buni”. La **8 iunie 1645**, același Grecul din Bășeni, a ales părțile de ocină, cumpărate de Pană neguțitorul și Tuadir, în satul Căndești [10, doc. nr. 22, p. 80]. La **8 iunie 1649**, domnul Vasile Lupu dă și întărește lui Pană neguțitorul „o siliște de sat, anume Pășcanii ce este în ținutul Iașului și cu tot venitul”, cumpărată de la Lupul Bogza, nepot lui Voico logofăt [21, p. 47-48].

La **24 noiembrie 1649**, domnul nominalizat mai sus întărește lui Toader staroste de negustori și soției sale Dospina stăpânirea asupra unei treimi din satul Căndești, dintre Prut și Jijia, țin. Iași, cumpărată de la Pană Caceaune, fost staroste de negustori și de la soția sa, Irina (satul era divizat în cinci părți – A. F.) [16, p. 428-429].

Așadar, la mijlocul secolului al XVII-lea, neamul Caceaune (Pană neguțitorul) a stăpânit în țin. Iași părți din satul Căndești și seliștea Pășcani.

8. Proprietatea lui Coci Gheorghe hatman

La **16 iulie 1651**, Vasile <Lupu> voievod întărește lui Gheorghe hatman „o seliște pe Prut, în ținutul Iașilor, pe amândouă părțile Prutului, în fața gurii Corovii, anume Zudurenii, pe pârăul Caminca, cu loc de heleșteu și de moară pe pârăul satului și cu vad de moară pe apa Prutului, și cu tot hotarul acestei seliști și cu tot venitul”. Seliștea („dreapta sa ocină și dedină”) a fost cumpărată de la Toader Căldărușă cu 500 de galbeni, cu care acesta și-a răscumpărat de la tătari soția și copiii robiți, când cazacii și tătarii au prădat și au ars târgurile Iași și Suceava [16, p. 438-439].

La **20 ianuarie 1662** este întocmit un zăpis de mărturie. În zăpisul respectiv se spune: „Toma Cantacuzino, vel vornic de Țara de Jos, Solomon Bărlădeanu, vel vornic de Țara de Sus, Iordache, vel spatari, scriem și mărturisim cu această adivărată mărturie a noastră, cum au ieșit înaintea mării sale, a domnului nostru, creștinului Evstratie Dabija voievod, ci esti domn Țării Moldovii, Grigorașco, ci au fost paharnic al doile, și surorile dumisale, giupâneasa Măriuța și giupâneasa Ilincuța, ficiorii răposatului Gheorghii hatmanu, cu gâlceavă, pentru să să înparți cu satele și moșiile, ce-au avut de la părinții lor.

Deci, măria sa voievodă au socotit cu tot sfatul

marii sale și ne-au ales pre noi, ca să le socotim și să le împărțim sateli și moșiile lor (...).

Iar în partea giupănesăi Măriuțai s-au venit (...) și satul Sturzenii, ci-s la țânutu Iașilor, cu vecini și cu locuri de heleștei, și cu venitul, și satul Cerepcanii, iar la țânutu Iașilor, cu tot venitul (...).

Iar în partea giupănesăi Ilincuții s-au venit (...) și Balotina, de la ținutul Eșului, și Uscații, pre Valea Albă, la țânutu Iașului” [23, p. 55-56].

Deci, Gheorghe hatmanul a stăpânit în ținutul Iași seliștea Zudureni, precum și satele Sturzeni, Cerepcani, Balotina, Uscați. Dar cine era acest Gheorghe hatmanul? El era Coci Gheorghe, fiul lui N. Cocaga; frate cu Vasile Lupu; căsătorit cu Maria (m. 1648) (...). Copii: Grigorașcu paharnic II; Ștefan paharnic, ucis de Gheorghe Ștefan; Anița, căsătorită cu Alexandru Draco, fiul lui Antonie Ruset voievod; Ilinca, căsătorită cu Gheorghe Ursachi mare vistier; Măricuța, căsătorită cu Ghinea mare medelnicer; Ileana, căsătorită cu Nicolae Murguleț [26, p. 378].

9. Proprietatea familiei Moțoc

La **27 februarie 1663**, Ștefan Boul, fost mare vornic, David din Zăluceni, Savin și Toader Hermeziu și alții vând lui Costașco Moțoc, fost spătar, pârçălab de Hotin, și jupănesăi sale, Safta, partea lor de ocină din satul Iepureni, țin. Iași, cu vatră de sat, pământuri în țarină și locuri de fânaț, care au fost ale neamului lor, Miron Ciogole, fost mare clucer, cu 50 de lei bătuți, bani gata. Miron Ciogole i-a fost dator lui Costașco 15 lei bătuți. La **22 martie 1663**, domnul Estratie Dabija îi întărește lui Costașco Moțoc cumpărătura făcută în satul Iepureni [1, p. 211, 213]. Deci, părțile respective din Iepureni au fost stăpânite, rând pe rând, de membri ai familiilor Ciogolea și Moțoc.

Neamul Moțoc a mai deținut, din cumpărătură, și părți din satul Rusi. Astfel, la **24 septembrie 1672**, Toader Baicu vinde lui Ilie Moțoc, fost pitar și jupănesăi sale, Todosca, moșia sa din satul Rusi, de la Prut, țin. Iași, a cincea parte din două părți de sat, cu 50 de lei bătuți [1, p. 459]. La **9 august 1718**, Gheorghe, Toader, Gligore – fiii lui Ilie Moțoc, fost mare medelnicer și Gavril Ciolpan, cumnatul lor, dau lui Statie, mare ușer, și lui Tănase cupeț [pentru o datorie a tatălui lor care a luat, cu zăpis, de la Ioniță neguțătorul 142 de lei și 5 potronici, cu dobândă], jumătate din satul Rusi, peste Prut, țin. Iași, trecând de atunci 37 de ani și fiind ei dați platnici în divanul lui Mihai Racoviță vv., în cea de a treia domnie. Mai dau zăpisul de cumpărătură de la Toader Baico a unei a cincea părți din satul Rusi, iar celelalte zăpise le vor da când le vor scoate din zălog, de la Dobrovăț [2, p. 435].

Așadar, pe parcursul secolului al XVII-lea, familia Moțoc a stăpânit în ținutul Iași părți cumpărate din satele Iepureni și Rusi.

Și, în fine, câteva rânduri cu privire la Costașco (Coste, Constantin, Costache) Moțoc. El era fiul lui Gheorghe Moțoc vornic de poartă; frate cu Ilie Moțoc; strănepot al lui Ion Moțoc mare vornic din secolul al XVI-lea; nepotul lui Coste Băcioc mare vornic; căsătorit cu Safta, fiica lui Apostol mare pitar; rudă cu familia Boul și cu Miron Ciogolea [26, p. 419-420].

10. Proprietatea familiei Duca

La **13 aprilie 1671**, Solomon Bărlădeanul, mare logofăt, Miron Costin, mare vornic de Țara de Jos, Grigore Hăbășescu, mare vornic al Țării de Sus, și alți mari boieri dau mărturie că Vasile Târseiu și soția sa, Nastasia, au vândut lui Duca vv., a treia parte din satul Frasin din ținutul Iași, la obârșia Răutului, cu loc de heleșteu, fânaț, loc de prisacă, pomeți și pădure, cu 100 de lei bătuți; această parte o avea cumpărată de la Ichim și de la feciorii lui [1, p. 431].

<După 1710> a fost întocmit un catastif cu privire la satele și viile lui Duca voievod (Gheorghe? – A. F.). Astfel, în ținutul Iași domnul a stăpânit: Dușmanii Mari și Dușmanii Mici, Gligenii, părțile din Pătrușeni a lui Balica hat(man); Piscanii pe Prut, lângă Tămășeni; părțile din Vasileuț(i); Berehoieștii, sat întreg la Ciornohal; Zapodii, lângă Berehoiești; Săbienii tij lângă Berehoiești; Moreni, sat întreg dat Cetățuii, mănăstirii; părțile din Mândzăști pe Prut; părțile din Gângurești, părțile din Coșeni; Pârliții și Ciulucanii, pe Delia [17, p. 359-360].

Gheorghe Duca a fost căsătorit cu Anastasia, fiica lui Dumitru Buhuș mare vistier și a doamnei Dafina, soția lui Eustratie Dabija, care l-a făcut dregător (...). A devenit domn după moartea socrului său (sept. 1665). Fratele său, Cristea, a fost mare vameș (1669) [26, p. 397-398].

11. Proprietatea lui Iordache Ruset

La **28 martie 1704** sunt hotărnicite părțile de moșie din Chișărăi pe Jijia, ținutul Iași, cumpărate de Iordache Ruset vornic; măsurându-se din locul lui Statie în sus, s-au găsit 420 de stângeni împărțiți în 3 bătrâni, iar în partea lui Iordache Ruset s-au găsit 290 de stângeni [2, p. 76].

Iordache (Gheorghe) Ruset era, conform lui N. Stoicescu, grec; fiul lui Constantin Cuparul capuchehaia, care era nepotul lui Toma și Iordache Cantacuzino și fratele lui Antonie Ruset voievod [26, p. 436].

12. Proprietatea familiei Buhăescul

Unei vițe a acestui neam, și anume clucerului Toader Buhăescul, îi este eliberată (la 7 august 1765) o carte domnească. Astfel, la data respectivă, domnul Grigore III Ghica dă de știre: „Dat-am carte domnii mele dumisale clucer Toader Buhăescul, să aibă a-ș stăpâni moșiile sali, Bocanii i Socii, sate întregi, și Petroasa, pol satu de la Măgură ot ținut Iași. Deci, **di pi totu hotarul numitilor moșii volnicu să fie vechilii**

săi a-i strângi și a-i lua dijma: de acee din țarini, din toati sămănăturile, din fâneți, din pomeți, din prisăci cu stupi, din 50 unul, iar fiindu mai puțini să ia câti o para de stupu și dintraltile, din toati pe obiceiu” [11, p. 169] (subl. n. – A. F.)

La 3 iunie 1768, conform unei mărturii hotarnice, au fost îndreptate hotarele moșiilor răzeșești de către moșia Chetroasa a clucerului Toader Buhăescul. Hotarnicii spun: „Și după poroncă (a domnului Grigore Callimachi – A. F.), atrăgând mai mulți oameni buni, bătrâni și tineri răzăși și megieși di prinprejur, anume (...). Și fiind și carte de blăstăm asupra răzășilor și a înprejurașilor, care vor ști cum au umblat hotarale acelor moșii din vac și cum au stăpânit, de nu vor mărturisă adevărul, să fie supt blăstăm. Și fiind cu toții de fați, întâiu le-am cetit carte ce de blăstăm întru auzul tuturor, și apoi am purces și am căutat stare locului” (subl. n. – A. F.). Începutul căutării stării locului era precedată și de sărutarea cărții de blestem. Această practică, conform dreptului de obicei, avea putere juridică. Să exemplificăm: „Dar clucerul Toader au zăs că de va săruta Gavril Lăpușeanul, că este om bătrân, carte de blăstăm, că până acolo merge Nebojăștii și să întâlnească cu Tăurile, așa s-a priimi: Și au sărutat, de au văzut și el cu ochii. Și de aice înaintea n-au mai avut cluceriu Toader nimică să răspundă”.

Căutarea stării locului era însoțită de fixarea stâlpilor de hotar. La baza lor se așezau anumite lucruri, semn că stâlpii respectivi sunt într-adevăr stâlpi de hotar [11, p. 213-215].

Grăitoare, în privința cărților de blestem, este cartea eliberată de „Gavriil, cu mila lui Dumnezeu arhiepiscop și mitropolit Moldaviei”. Astfel, la 4 iulie 1774, Gavriil scrie: „Facem știre cu această carte a noastră de blăstăm, precum ne-au jeluț dumnealui sulger Vasile Carp (ginerile lui Toader Buhăescul – A. F.) că are trei moșii, anume Petroasa, Bocanii, Socii, la ținut Ieșului, piste Prut, lângă Măgură, care moșii despre unele părți să înpresoară și să strămtează cu hotarale altor moșii răzășești”. Este vorba de Zgâmboșei, Budești etc.

Pentru care, scrie în continuare mitropolitul Gavriil, „spre dovada dreptății și a adevărului au cerșut (Vasile Carp – A. F.) de la noi această carte de blăstăm asupra răzeșilor și înpregiurașilor de acolo, oricarii vor ști unde este Valea Furilor și Rediul Mare, și săliștea Zgâmboseanilor, și săliștea Budeștilor, și numitele săliști a moșiilor sulgerului, și cum au apucat din bătrâni, numindu-să fieștecăre, și cum umblă hotarale acestor moșii, și pe unde vor fi semne sau pietre vechi, și cum s-au stăpânit aceste moșii, și de cine nu vor mărturisi adevărul în frica lui Dumnezeu, ce cu nedreptate de vor tăgădui, cum și asupra acelora, ce s-ar întinde prin știință cu nedreptate lăcomind, și ar schimba numile moșiilor sulgerului, de nu să vor

părăsi unii ca acia să fie blăstămați de domnul Dumnezeu și de Preacurata a sa Maică, de slăviții 12 apostoli și de 318 svinți părinți de la soborul Nicheii, în viața lor procopsală să nu vadă, ostinelile și sudorile lor să fie spre pierzare, herul, pietrile să putrezască și să se risipească, iar trupurile lor să stea întregi și după moarte nedezlegate, și de cătră smereniia noastră să fie blăstămați. Iar de vor urma dreptății, mărturisind adevărat în frica lui Dumnezeu, să fie iertați și blagosloviți. Amin” [11, p. 242].

Însă „multa pricină de judecată” a sulgerului Vasile Carp cu vecinii nu se încheie aici. Moșiile Chetroasa, Bocani și Soci Vasile Carp le avea drept zestre de la socrul său, Toader Buhăescul. Astfel, la 10 mai 1775, domnul Grigore III Ghica rânduiește, la fața locului, boieri hotarnici [12, p. 25-26].

13. Proprietatea Sturzăștilor

În 1772–1773, hatmanul Dumitrașcu Sturza stăpâna, în ținutul Iași, ocolul Ciuhurului, satele Vasiliuții Mari și Vasiliuții Noi [24, p. 194].

În 1803, conform condiții visticierii, visticierul Grigoraș Sturza stăpâna, în ocolul Ciuhurul de Sus, satele Dondășani, Cobani, Vasiliuții Mari, Tomești; în ocolul Ciuhurul de Jos – Răce, Corlăteni; ocolul Branștii-Măcărești. Vornicul Costache Sturza avea în proprietate, în ocolul Ciuhurul de Sus, satele Zăhăicani, Stângăceni și Hiliuți. Logofătul Mihai Sturza deținea, în ocolul peste Prut, satul Ciuciueni. Vornicul Dimitrie Sturza stăpâna, în ocolul peste Prut, satele Zămbraoani și Taurelile [3, p. 278, 279, 280, 282, 283, 284, 288].

La 22 aprilie 1808, logofeții Iordache Cantacuzino și Balș, hatmanul Răducanu Roset, vornicul Vasile Roset și banul Toma Cara se adresează către pârăcâlabii de Hotin, spunând: „Fiindcă trupurile moșiilor dum(i)s(ale) vor(ni)cului Costachi Sturza, ce li ari la țin(u)țul Iași, la ocolul Ciuhurului de Sus, anumi Zăhăicani, i Stolniceni, i Stângăceii și giământati de sat de Pojugești, trec peste Ciuhur și în raioa Hotinului, și fiindcă s-au dat voia dum(i)s(ale) de la Divan, ca să-și tragă în stăpânire dumn(ea)lui și aceli bucăți de loc, ce trec în raia, din trupul fișticăruia moșii, împreună și cu sate și câșli, i iazuri, și mori, și cu orice iaste, să vor fi aflând pe dânsul.

Drept aceia, să scrii și dum(nea)voastră ca după cuprindire mărturii de cercetari a sulg(erului) Gheorghii Ciuhurianu, să-l puneți dum(nea(v(oastră) pe dumn(ea)lui vor(ni)c(ul) în stăpâniri, dându-i tot chipul de mână de ajutor, spe a pute stăpâni cu bună paci fără de nici o supărare dispre nimi” [15, p. 209].

La 12 mai 1808, Gheorghe Ciuhoreanu sulger dă mărturie despre cercetarea la fața locului a hotarelor moșiilor Zăhăicani, Stângăceni, Stolniceni și jumătate din Poșungeni, ținutul Iași, ale vornicului Costache Sturza, care moșii trec peste Ciuhur în ra-

ioa Hotinului, „pe care bucăți di locu aflând așazate aceste acareturi, adică:

Și pol sat Poșungenii așazați lăcuitori care acum să numești Cășla lui Chirtu, de pe numile turcului ce o stăpâne, o cas(ă) cu livadă și ogradă, și altă casă den afară, i un hambariu, și un grajd și un iaz cu moară.

Pe Stolniceni, sat ce se numește Cășla lui Bichiriu, tij de pe turc, doă iazuri cu doă mori, trei casă proaste și doă ambare.

Pe Zăhăicani, sat Pociumbăuți, cari are această nimire de pe niște țarași de un iaz ci s-au aflat la facire satului, care țarași să nume pociumbi, și de pe pociumbi s-au numit și satul Pociumbăuți, un iaz cu moară, doă casă, un ambariu, un grajdiu.

Pe Stângăceni, sat Pociumbenii (care are numi iarăși de pe acei pociumbi, fiind cu apropiere), doă iazuri cu doă mori și o casă proastă” [15, p. 226-229].

În 1810, logofătul Grigoraș Sturza stăpânea moșiile Corlăteni, Răce și Alunișul, din ținutul Iași. Venitul acestor moșii a fost cumpărat de negustorii greci Dumitru Haret și Luca Eustratiu [14, p. 294-295].

În arhiva fostului Tribunal rus din Chișinău, după cum scria în 1934 C. Georgescu-Vrancea, am dat de un dosar cu nr. 46 din 10 decembrie 1813, privind un schimb de moșii, săvârșit între spătarul Ioniță Bașotă care, după răpirea Basarabiei, rămăsese în această provincie și o seamă de boieri moldoveni, care se retrag în Moldova, preferând stăpânirea otomanească celei muscălești.

Mai întâi, scrie în continuare C. Georgescu-Vrancea, suspomenitul spătar face schimb cu vel vistiernicul Grigoraș Sturza dându-i (...). În schimb, spătarul Ioniță Bașotă primește de la vel vistiernicul Grigoraș Sturza, următoarele moșii: 1. Papornița și Nimoreni (Nicoreni – A. F.) zis și Ochiul Alb (moșie fără locuințe și sate); 2. Moșiile Răcea (cu sat), Corlătenii (cu sat), Alunișul (fără sat), toate alătura fiind în ținutul Eșii, ocolul Ciuhurului de Sus [18, p. 175-176].

E greu de deslușit, scrie Ștefan S. Gorovei, partea istorică de fantezie în această poveste a începuturilor familiei Sturdza. În 1495 apare, în adevăr, un Sturza între rezeșii din Nănești (Putna), dar legătura genealogică între acesta și Ion Struza – mare postelnic, pârcaș și hatman, între 1540 și 1552 – ca și între aceștia și hatmanul (Gavril) Sturza (m. 1615) e încă neprobată. Familia descinde din acesta din urmă, prin fiul Matei Sturdza. Urmașii acestuia au fost mari dregători în secolele XVII–XIX; pe Ilie Sturza, mare stolnic, mare paharnic și, apoi, mare vornic boierii au vrut să-l aleagă voievod, dar el a refuzat; Ioniță Sandu Sturza a fost, în Moldova, primul domn pământean (1822–1828), iar Mihail Sturza – primul domn regulamentar (1834–1849) [25, p. 236].

Pe parcursul secolelor XVI–XVII, Sturzeștii au

fost înrudiți cu familiile Huhulea, Hăbășescu, Andreiaș, Ghica, Palade, Petriceico, Ureche, Ursachi, Buhuș, Filipescu, Bucium, Jora, Ruset, Racoviță etc. [26, p. 328, 443-446].

14. Proprietatea lui Ionică Andrieș, biv vel jitnicer

La 21 iunie 1776, domnul Groigore III Ghica eliberează o carte biv vel jitnicerului Ionică Andrieș. Domnul spune: „...să fie volnic cu cartea domniei a mele a stăpâni sat întreg Fedeștii ce iaste pe Prut la ținutul Iașului, și pol sat Găurenii, iarăși la ținutul Iașilor de iasta parte de Prut, și părțile ce are din satul Buteștii pe Prut și Buteștii cei de câmpu iarăși la ținutul Iașului, care toate aceste moșii sântu alese și hotărâte de boeri hotarnici (...).

Deci să le aibă a stăpâni în toate sămnele precum s-au ales și s-au hotărât și să aibă a lua și a strânge și tot venitul din țarină, din fânaș, din prisăci și din grădini ce vor fi pentru neguțitorie și din bălțile ce vor fi și din tot locul cu tot venitul după obicei; cum și oamenii ce vor fi șazători cu casă să aibă a lucra zilele boerescului sau să de bani după hotărârile ponturilor ce sau făcut pentru toți de obște” [20, p. 65-66].

Așadar, Ionică Andrieș stăpânea satul Fedești, jumătate din satul Găureni și părți din satele răzeșești Buteștii pe Prut și Buteștii de câmp. Stăpânul avea dreptul să strângă „din tot locul cu tot venitul”, iar locuitorii („șazători cu casă”) erau datori să lucreze boerescul etc.

15. Proprietatea familiei Bosie

În ținutul Iași, jitnicerul Ștefan Bosie a stăpânit părți din moșiile răzeșești Mânzești și Gângurești. Conform unui document din 2 iulie 1794, părțile respective au fost date, drept zestre, medelnicerului Vasile Onofrei (ginerele lui Ștefan Bosie). La 15 decembrie 1795 are loc cercetarea moșiilor Mânzești și Gângurești. Cu această ocazie, medelnicerul Vasile Onofrei prezintă câteva scrisori privind Mânzeștii (de la 19 octombrie 1656, 8 septembrie 1670, 3 iulie 1680, 1 mai 1708, 1 iulie 1723), în care și-a găsit reflectare procesul de înstrăinare a ocinilor strămoșești. Mânzeștii a umblat, din vechime, pe trei bătrâni. Asemenea scrisori (de la 15 octombrie 1656, 15 august 1666, 3 iulie 1680) sunt prezentate și pentru satul Gângurești [27, p. 329-337].

Deci, părți din satele răzeșești Mânzești și Gângurești trec, cu timpul, în proprietatea jitnicerului Ștefan Bosie, iar de la el – la medelnicerul Vasile Onofrei. În așa mod decurgea, fie mai rapid sau mai lent, procesul de destrămarea moșiilor răzeșești.

În a doua jumătate a secolului al XVIII-lea – începutul secolului al XIX-lea, vorbind la general, se prelungește și se adâncește procesul de concentrare a satelor în mâinile unora și acelorași proprietari. Astfel, în anii '70 ai secolului al XVIII-lea, cele mai multe sate

în ținutul Iași le stăpâna familia Cantacuzino, iar la începutul secolului al XIX-lea – familiile Sturza, Balș și Ruset. Majoritatea proprietarilor cu dregătorii (lo-gofăt, vistier, șetrar, medelnicer, hatman, pitar, stolnic, cămăraș, spătar, paharnic, clucer, vornic, sulger, sardar, ban, căminar etc.) aveau în stăpânire un sat sau doar părți de sate [24, p. 193-203; 3, p. 278-299].

Așadar, am putea spune că dregătoria ținea, într-un anumit fel, boieria. Căci, cei înzestrați cu funcții dispuneau de mai multe și mai mari posibilități în privința lărgirii și protejării averii personale. Pierderea dregătoriei („boierirea”) de către persoanele avute, ducea la șubrezirea situației lor materiale.

Referințe bibliografice

1. Catalogul documentelor moldovenești din Arhiva Istorică Centrală a Statului (CDM). Vol. III, 1653–1675. București: Direcția Arhivelor Statului, 1968. 692 p.
2. CDM din DAC. Vol. V, 1701–1720. București: Direcția Arhivelor Statului, 1974. 653 p.
3. Condica vistieriei Moldovei la 1803. Editor C. Istrati. Iași: Editura Universității Al. I. Cuza din Iași, 2010. 420 p.
4. Documenta Romaniae Historica DRH. A. Moldova. Vol. VIII (1585–1592). Volum întocmit de I. Caproșu. București: Editura Academiei Române, 2014. 1058 p.
5. DRH. A. Vol. XXIII (1635–1636). Volum întocmit de L. Șimanschi, N. Ciocan, G. Ignat. București: Editura Academiei Române, 1996. 907 p.
6. DRH. A. Vol. XXIV (1637–1638). Volum întocmit de C. Cihodaru și I. Caproșu. București: Editura Academiei Române, 1998. 740 p.
7. DRH. A. Vol. XXV (1639–1640). Volum întocmit de N. Ciocan, D. Agache, G. Ignat și M. Chelcu. București: Editura Academiei Române, 2003. 708 p.
8. DRH. A. Vol. XXVI (1641–1642). Volum întocmit de I. Caproșu. București: Editura Academiei Române, 2003. 669 p.
9. DRH. A. Vol. XXVII (1643–1644). Volum întocmit de P. Zahariuc, C. Chelcu, S. Văcaru, N. Ciocan, D. Ciurea. București: Editura Academiei Române, 2005. 727 p.
10. DRH. A. Vol. XXVIII (1645–1646). Volum întocmit de P. Zahariuc, C. Chelcu, M. Chelcu, S. Văcaru, N. Ciocan, D. Ciurea. București: Editura Academiei Române, 2006. 946 p.
11. Documente privitoare la istoria Țării Moldovei în secolul al XVIII-lea (1751–1774). Cărți domnești și zapise. Colecția Moldova în epoca feudalismului, vol. IX. Volum realizat de: L. Svetlicinai, D. Dragnev, E. Bociarov. Coordonator: D. Dragnev. Chișinău: Civitas, 2004. 315 p.
12. Documente privitoare la istoria Țării Moldovei în secolul al XVIII-lea (1775–1786). Cărți domnești și zapise. Colecția MEF, vol. X. Volum realizat de: L. Svetlicinai, D. Dragnev, E. Bociarov. Coordonator: D. Dragnev. Chișinău, 2005. 314 p.
13. Documente privitoare la istoria Țării Moldovei la începutul secolului al XIX-lea (1801–1806). Cărți domnești și zapise. Colecția MEF. Vol. XII. Volum realizat de: L. Svetlicinai, D. Dragnev, E. Bociarov. Coordonator: D. Dragnev, membru corespondent al AȘM. Chișinău: Elan Poligraf, 2012. 527 p.
14. Documente privind istoria Moldovei sub ocupație militară rusă (1806–1812). Selecție și prefață de A. Agachi și I. Varta. Selecție de V. Constantinov, L. Svetlicinai, T. Varta. Chișinău: Litera. 2012. 487 p.
15. Documente privitoare la istoria Țării Moldovei în perioada războiului ruso-turc: 1806–1812. Vol. I, noiembrie 1806 – iulie 1808. Ediția a II-a. Volum întocmit de: D. Dragnev, L. Svetlicinai (coordonatori, editori). T. Candu, T. Ciobanu, V. Constantinov (editori). Bacău: Vicovia, 2016. 436 p.
16. Documente privitoare la istoria orașului Iași. Vol. I. Acte interne (1408–1660) editate de I. Caproșu și P. Zahariuc. Iași: Dosoftei, 1999. 684 p.
17. Documente privitoare la istoria orașului Iași. Vol. III. Acte interne (1691–1725) editate de I. Caproșu. Iași: Dosoftei, 2000. 735 p.
18. Georgescu-Vrancea C. Boierimea basarabeană și pacea din București din anul 1812. In: Arhivele Basarabiei, 1934, nr. 2, p. 175-180.
19. Ghibănescu Gh. Surete și izvoade (Documente slavo-române). Vol. IV. Iași: Dacia, P. & D. Iliescu, 1903.
20. Ghibănescu Gh. Surete și izvoade (Documente basarabene). Vol. XI. Iași: Dacia, P. & D. Iliescu, 1922.
21. Mihail P. Documente și zapise moldovenești dela Constantinopol (1607–1806). Iași: Lupta Moldovei, 1948. 118 p.
22. Moldova în epoca feudalismului (MEF). Vol. IV. Cărți domnești și zapise slavo-moldovenești 1641–1660. Alcătuitori: D. Dragnev, A. Nichitici, L. Svetlicinaia, P. Sovietov. Chișinău: Știința, 1986. 365 p.
23. MEF. Vol. V. Cărți domnești și zapise slavo-moldovenești 1661–1670. Alcătuitori: D. Dragnev, A. Nichitici, L. Svetlicinaia, P. Sovietov. Chișinău: Știința, 1987. 327 p.
24. MEF. Vol. VII. Recensămintele populației Moldovei din anii 1772–1773 și 1774. Alcătuirea, cuvântul introductiv și comentariile de P. G. Dmitriev. Chișinău: Știința, 1975. 606 p.
25. Sion C. Arhondologia Moldovei. București: Minerva, 1973. 369 p.
26. Stoicescu N. Dicționar al marilor dregători din Țara Românească și Moldova, în sec. XIV–XVII. București: Editura Enciclopedică Română, 1971. 456 p.
27. Uricaru sau colecțiune de diferite acte care pot servi la istoria românilor, de T. Codresu. Vol. XV. Iași: Tipografia Buciumului Român, 1889. 415 p.

Alexandru Furtună (Chișinău, Republica Moldova). Doctor în istorie, conferențiar cercetător, Institutul de Istorie.

Александр Фургунэ (Кишинев, Республика Молдова). Доктор истории, конференциар-исследователь, Институт истории.

Alexandr Furtuna (Chisinau, Republic of Moldova). PhD in History, Research Associate Professor, Institute of History.

E-mail: alexandrufurtuna32@yahoo.com